

ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲ

ਦਰਵੇਸ਼ : ਤੇ ਇਹ ਪਰਖ ਹੋਈ। ਇਕ ਫੌਜ ਸਾਜੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਚੇਤਨਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਅਣਖ ਦਿੱਤੀ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਮੰਨਿਆ। ਲਾਮ ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਘੇਰੀ ਰਖਿਆ। ਝੂਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ ਵਿਚ ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਹੋਈ ਤੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਗੰਗੂ ਰਸੋਈਏ ਦੀ ਗਦਾਰੀ ਕਰਕੇ ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਵਚਨ ਆਖਰ ਸਰਹੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦੋ ਨਿੱਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈ ਚਲਦੇ ਹਾਂ, ਸਰਹੰਦ ਸ਼ਹਿਰ। ਇਹ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਚੇ ਉਚੇ ਮਹਿਲ ਨੇ। ਇਹ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨਵਾਬ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਮੈਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਕਹਾਣੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁੱਢੀ ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਨਵਾਬ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਤੇ ਉਹਦੇ ਮੁਸ਼ੀਰ ਸਲਾਵਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਮੌਤ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏ। ਨਵਾਬ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਤੇ ਉਹਦੇ ਮੁਸ਼ੀਰ।

(ਮੰਚ ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਤੇ ਮੁਸ਼ੀਰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ)

ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਬਾਗੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਖਰੀ ਖ਼ਬਰ ਕੀ ਹੈ ?

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਹਜ਼ੂਰ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹਾਰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਫੇਰ ਨੱਸਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਹਰ ਵਾਰ ਇਕ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਹਜ਼ੂਰ ਉਸ ਦੇ ਸਿਖ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰ ਕੇ ਉਹਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਇਹ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਖੈਰ, ਅਗਰ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਾਬੂ ਆ ਗਏ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਵੀ ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਹਾਂ ਉਸ ਗੰਗੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਕੀ ਕੀਤਾ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਨਾਮ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਏ ਹਜ਼ੂਰ।

ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਵਾਅਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਜਾਗੀਰ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਤੌਹਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਲਮ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਬਾਗੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕੋਬੀ ਵਿਚ ਮਦਦ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਹਕੂਮਤ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲੋਮਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਹਜ਼ੂਰ।

ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਫ਼ੀਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ?

ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਕਾ ਕੇ ਖਵਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਖਾਧੇ ਲੂਣ ਨੂੰ ਹਰਾਮ ਕਰ ਸਕਦੈ, ਉਹ ਜ਼ਹਿਰੀ ਕੀੜਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਮਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਹਜ਼ੂਰ।

ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਹਾਂ ਦਿਲਾਵਰ ਇਹ ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਕਾਬੂ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੀ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪ ਮੌਤ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਏ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਹਾਂ ਹਜ਼ੂਰ, ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਿਆਂ ਕਾਫ਼ੀ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਫੇਰ ਕੋਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੇਵੋ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਚਿਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ।

ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗਲ ਨਹੀਂ, ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਇਕ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਮੌਤ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਚਰਖੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਨਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਸਮਾਂ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਅੱਛਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਤਾਲਾਬ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਏ। ਜਦੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਵਲ ਆਉਣ ਜਾਂ

ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਤਾਂ ਵੱਟੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਤ ਵੀ ਅਹਿਸਤਾ ਹੋਏਗੀ ਅਤੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਚੱਲੇਗਾ।
 ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਹਾਂ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਆਖ਼ਰ ਇਹ ਬਹਾਦਰ ਜਰਨੈਲ ਦੇ ਪੁਤਰ ਨੇ, ਡੱਛੂ ਦੀ ਮੌਤ ਕਿਉਂ ਮਰਨ ?

ਮੁਸ਼ੀਰ : (ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ) ਹਾਲੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਅਕਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ।
 ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ : ਅਕਲ ਦੁੜਾਓ, ਕੋਈ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ-ਮੁਸ਼ੀਰਾਂ, ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਐਲਾਨ ਕਰੋ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਦਿਲਚਸਪ ਤਰੀਕਾ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। (ਦੋਨੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)

(ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਤੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼: ਤੇ ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਲਭਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਢੰਡੋਰਾ ਪਿਟਿਆ ਗਿਆ, ਢੰਡੋਰੇ ਵਾਲਾ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ)

ਢੰਡੋਰੇ ਵਾਲਾ : ਸੁਣੋ ਸੁਣੋ...
 ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਇਜ਼ਤਦਾਰ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਲਈ
 ਇਕ ਖਾਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ਬਾਗੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
 ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ
 ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ
 ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ
 ਇਹ ਮੌਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ
 ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਏਗੀ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ
 ਦੀਵਾਰ ਵਿਚ ਚਿਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ-ਯਕੀਨ ਕਰੋ
 ਇਹ ਮੌਤ ਬਹੁਤ
 ਹੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਵੇਗੀ-ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ
 ਨੂੰ ਇਸ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਈ ਬੁਲਾਵਾ ਹੈ
 ਆਪ ਵੀ ਪਹੁੰਚੋ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ
 ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆਓ
 ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਗਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆਓ...

(ਢੰਡੋਰੇ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ

ਬੁੱਢਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ)

ਦਰਵੇਸ਼ : (ਉਸ ਲੈਅ ਵਿਚ) ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਉਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆਓ। ਬੜਾ ਦਿਲਚਸਪ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੱਜ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਸ਼ਰੇ ਆਮ ਕਤਲ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਆਪ ਵੀ ਆਓ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆਓ, ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਗਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆਓ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆਓ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਏ। (ਦੋ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ)

ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਕ : ਆ ਬਈ, ਕੁਝ ਕਦਮ ਵਧਾ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਕੱਛੂ ਦੀ ਚਾਲੇ ਪੈ ਗਿਆ ਏਂ।

ਦੋ : ਮੈਂ ਜ਼ਰਾ ਪੱਗ ਦਾ ਲੜ ਠੀਕ ਕਰ ਲਵਾਂ।

ਦਰਵੇਸ਼ : (ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ) ਕਿਉਂ ਬਈ ਜਵਾਨੋਂ, ਅੱਜ ਬੜੇ ਚਾਅ ਵਿਚ ਹੋ, ਕੀ ਗਲ ਏ ?

ਇਕ : ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ?

ਦਰਵੇਸ਼ : ਨਹੀਂ ਤਾਂ

ਇਕ : ਬਾਬਾ ਅੱਜ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਦਿਨ ਏ।

ਦੋ : ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦਿਨ ਰੋਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਇਕ : ਅੱਜ ਨਵਾਬ ਨੇ ਦਾਅਵਤ ਦਿੱਤੀ ਏ।

ਦੋ : ਵੱਡਾ ਜਸ਼ਨ ਹੋਵਗਾ

ਦਰਵੇਸ਼ : ਕਿਉਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਘੋੜੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਏ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਵੀਂ ਕੁੱਤੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਏ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਹਰਮ ਲਈ ਨਵੀਂ ਬੇਗਮ ਲਿਆਉਂਦੀ ਏ।

ਇਕ : ਨਹੀਂ ਬਾਬਾ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ।

ਦੋ : ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਦਰਵੇਸ਼ : ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਗਲ ਏ, ਨਵਾਬ ਨੇ ਨਾ ਘੋੜੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਏ, ਨਾ ਨਵੀਂ ਕੁੱਤੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਤੇ ਨਾ ਨਵੀਂ ਬੇਗਮ ਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ।

ਇਕ : ਬਾਬਾ ਅੱਜ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦਰਵੇਸ਼ : ਤਮਾਸ਼ਾ ?

ਦੋ : ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਤਮਾਸ਼ਾ।

ਦਰਵੇਸ਼ : ਕੀ ਕੋਈ ਬਾਂਦਰੀ ਸਹੁਰੇ ਜਾਵੇਗੀ ? ਕੋਈ ਮੋਰਨੀ ਪੈਲ ਪਾਏਗੀ, ਕਿਸੇ ਪੁਤਲੀ ਦਾ ਨਾਚ ਹੋਏਗਾ,

ਇਕ : ਨਹੀਂ ਬਾਬਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ।

ਦੋ : ਔਜ ਤੇ ਉਹ ਹੋਏਗਾ ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਔਗੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ।
ਦਰਵੇਸ਼ : ਕੀ ਸੂਰਜ ਪੱਛਮ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇਗਾ ? ਬਕਰੀ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰੇਗੀ
ਜਾਂ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏਗਾ ?
ਇਕ : ਨਹੀਂ ਬਾਬਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੀਆ ਹੋਵੇਗਾ ।
ਦੋ : ਅਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਵੀ ਸਰੇ ਬਜ਼ਾਰ, ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ।
ਦਰਵੇਸ਼ : ਸਮਝ ਗਿਆ, ਸਮਝ ਗਿਆ ਸਰੇ ਬਜ਼ਾਰ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਕੇ ਖੋਤੇ
'ਤੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।
ਇਕ : ਖੋਤੇ 'ਤੇ ਜਲੂਸ ?
ਦੋ : ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਕੇ ?
ਦਰਵੇਸ਼ : ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਤਕੜੀ ਵਿਚ ਪਾਸਕੂ ਸੀ । ਉਸ ਜੁਲਾਹੇ
ਦਾ ਜਿਸਦਾ ਧਾਗਾ ਕੱਚਾ ਸੀ, ਉਸ ਰੰਨ ਦਾ ਜਿੰਨੇ ਪਰਾਏ ਮਰਦ
ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕੀਤਾ । ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈ ਕੇ
ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕੀਤਾ ।
ਇਕ : ਬਾਬਾ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਦੋ : ਔਜ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਹੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਏ ।
ਦਰਵੇਸ਼ : ਹੁਣ ਹੋਰ ਕੀ ਨਵਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਏ ? ਚੋਰ ਉੱਚਕਾ ਚੌਧਰੀ, ਗੁੰਡੀ
ਰੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ । ਹੁਣ ਹੋਰ ਕੀ ਨਵਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਏ ?
ਇਕ : ਓ ਬਾਬਾ ਸੁਣ ਤਾਂ ਸਹੀ ।
ਦੋ : ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਵਾਹੀ ਜਾਂਦਾ ਏਂ ।
ਇਕ : ਨਾ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਬੇਗਮ ਏ ।
ਦੋ : ਨਾ ਕੋਈ ਪੁਤਲੀ ਦਾ ਨਾਚ ਏ ।
ਇਕ : ਨਾ ਖੁਸਰੋ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਏ ।
ਦੋ : ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਜਲੂਸ ਏ ।
ਦਰਵੇਸ਼ : ਫੇਰ ਕੀ ਏ ?
ਇਕ : ਬਾਗੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਏ
ਦੋ : ਗਲ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਵੇ ।
ਦਰਵੇਸ਼ : ਕਿਹੜਾ ਬਾਗੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਜਿੰਦਾ
ਫੜਨ ਲਈ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਆ ਗਈਆਂ ਨੇ । ਜਿਸ ਦੇ
ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਵਾਪਸ ਦੌੜ ਪੈਂਦੇ
ਨੇ, ਹਾਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਨੇ ।
ਉਸ ਬਾਗੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ?
ਇਕ : ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਉਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਦੋ : ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਬੁੱਢੀ ਮਾਂ ਅਤੇ
 ਦੋ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤਰ ਸਾਡੇ ਬਹਾਦਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਏ ਨੇ।
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਏ, ਤੁਹਾਡੇ ਬਹਾਦਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਫੌਜਾਂ ਕੋਲੋਂ
 ਤਾਂ ਹਾਰ ਖਾ ਆਏ ਪਰ ਆਉਂਦੀ ਵਾਰੀ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਸਤ
 ਸਾਲ ਅਤੇ ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿਖਾ ਆਏ।
 ਇਕ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜੇ ਤਰਦੱਦ ਕਰਨੇ ਪਏ ਨੇ
 ਦੋ : ਇਹ ਤਾਂ ਗੰਗੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਮੋਹਰਬਾਨੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਬੂ
 ਆ ਗਏ।
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਕਿਹੜਾ ਗੰਗੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ?
 ਇਕ : ਬਾਗੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਰੋਸਈਆ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਏ।
 ਦੋ : ਨਵਾਬ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿਤਾ ਏ।
 ਇਕ : ਜਗੀਰ ਬਖਸ਼ੀ ਏ
 ਦੋ : ਤੋਹਫੇ ਦਿਤੇ ਨੇ।
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਨਮਕ ਹਰਾਮੀ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ
 ਹੋਣਾ।
 ਇਕ : ਬਾਬਾ ਉਹ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਬਚੇ ਨਹੀਂ।
 ਦੋ : ਨਵਾਬ ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 ਇਕ : ਅਖੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ
 ਝੁਕਾਉਂਦੇ।
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦਾ ਕਰਮ ਏ।
 ਇਕ : ਇਹ ਸੱਪ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ
 ਦੋ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕਣ ਜ਼ਹਿਰ ਹੀ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰਿਆ
 ਏ।
 ਇਕ : ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਜਾਓ।
 ਦੋ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ।
 ਇਕ : ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਵੋਗੇ।
 ਦੋ : ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ।
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਆਖਰ ਪੌਤਰੇ ਵੀ ਕਿਸ ਦਾਦੇ ਦੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਜਿੰਨੇ
 ਸਿਰ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰੜ ਨਾ ਦੀਆ।
 ਇਕ : ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਹ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ:
 ਦੋ : ਮੌਤ ਨੂੰ ਇਹ ਮਖੌਲ ਵੇਖਣ ਚੱਲੇ ਓ
 ਇਕ : ਬਾਬਾ ਅਸੀਂ ਬੜੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਨੇ।

ਦੋ : ਪਰ ਇਹ ਮੌਤ ਖਾਸ ਈ ਹੈ।
 ਇਕ : ਕਸਾਈ ਹਥੋਂ ਬਕਰਾ ਜ਼ਿਬਾ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਿਆ।
 ਦੋ : ਜਲਾਦ ਹਥੋਂ ਸਿਰ ਕਟੀਦਾ ਵੇਖਿਆ ਏ।
 ਇਕ : ਖਾਵੰਦ ਵਲੋਂ ਬੇਵਫਾ ਬੀਵੀ ਦਾ ਨੱਕ ਕਟੀਦਾ ਵੇਖਿਆ ਏ
 ਦੋ : ਪਰ ਇਸ ਮੌਤ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਵਾਦ ਏ।
 ਇਕ : ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
 ਦੋ : ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਕੰਧ ਉਸਾਰੀ ਜਾਏਗੀ।
 ਇਕ : ਇਕ ਇੱਟ ਰੱਖਣਗੇ, ਚੂਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
 ਦੋ : ਦੂਜੀ ਇੱਟ ਰੱਖਣਗੇ ਫੇਰ ਚੂਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
 ਇਕ : ਵਿਚ ਖਲੋਤਾ ਬੰਦਾ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਮੌਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਜਾਏਗਾ।
 ਦੋ : ਚੀਕਾਂ ਮਾਰੇਗਾ, ਬੜਾ ਮਜ਼ਾ ਆਵੇਗਾ।
 ਇਕ : ਕੁਰਲਾਵੇਗਾ। ਬੜਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਲਗੇਗਾ।
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਹਾਂ ਬੜਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਲਗੇਗਾ। ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਲਗੇਗਾ।
 ਦੋ : ਪਰ ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਉਧਰ ਮੂੰਹ ਚੁਕੀ ਕੀ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਏਂ।
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ
 ਏ ਤੁਹਾਡੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਤੁਹਾਡੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਤੋਂ
 ਕਿਤੇ ਵੱਡਾ।
 ਇਕ : ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ?
 ਦਰਵੇਸ਼ : (ਉਧਰ ਹੀ ਵੇਖ ਕੇ) ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਏ, ਉਹਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ
 ਇੱਟ ਵੱਜ ਗਈ ਏ, ਭਾਜੜਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਨੇ। ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤ ਨਹੀਂ
 ਲੱਭ ਰਹੇ। ਖਾਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਬੀਵੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਹੀਆਂ। ਉਹ ਵੇਖੋ।
 ਇਕ : (ਉਧਰ ਵੇਖ ਕੇ) ਬਾਬਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
 ਦੋ : ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ।
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਤੁਸੀਂ ਅਖੋਂ ਵੀ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਤੇ ਅਕਲੋਂ ਵੀ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ। (ਹੋਰ ਉਚੀ ਵੇਖ
 ਕੇ) ਉਹ ਵੇਖੋ ਬੇਗਮ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਹੀ ਨੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। (ਦੋਨੋਂ ਫੇਰ ਵੇਖਦੇ
 ਹਨ)
 ਦਰਵੇਸ਼ : (ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਦੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿਚ) ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬੇਗਮ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੈਰੀਂ
 ਜੁੱਤੀ ਪਾ ਲਵੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾਜੁਕ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਚੁੱਭ ਜਾਣਗੇ।
 ਕੀ ਕਿਹਾ ? ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ ਚ... ਚ... ਚ... ਉਏ ਉਹ ਵੇਖੋ...
 ਉਹ ਵੇਖੋ ਨਵਾਬ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨੰਗਾ ਹੀ ਨੱਸ ਪਿਆ ਹੈ। (ਦੋਨੋਂ
 ਫਿਰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ)
 ਦਰਵੇਸ਼ : (ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ) ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਤੇੜ ਸਲਵਾਰ ਤਾਂ ਪਾ ਲਵੋ।

ਕੀ ਕਿਹਾ ? ਨਾਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ। ਏਨੀਆਂ ਭਾਜੜਾਂ...

(ਇਸੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦੋਨੋਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਮੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ ਕਿ ਬਾਬੇ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਫਿਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਪਹਿਲੇ ਬਾਹਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।)

ਦਰਵੇਸ਼ : ਨੱਸ ਗਏ, ਆਪਣਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਸਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਸਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨੱਸ ਗਏ।... ਤੇ ਉਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਮੈਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ, ਜੋ ਇਹ ਵੇਖਣ ਗਏ ਸਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇੱਟਾਂ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਚੂਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਗਾਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਛੋਟੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਵੀਰ ਜੀ ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ?' ਛੋਟੇ ਵੀਰ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਅਗੇ ਬੋਲੀ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਤੂੰ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਬੋਲੀ।... ਤੇ ਕੰਧ ਉਸਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਮੌਤ ਦੀ ਕੰਧ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕ ਉਲਰ ਉਲਰ ਕੇ ਪਏ। ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲਗ ਪਏ ਕਿ ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਏ? ਪਰ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਰੋਇਆ? ਕਿਸੇ ਨੇ ਚੀਕ ਮਾਰੀ? ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਰਲਾ ਕੀਤਾ? ਨਹੀਂ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੰਧ ਉਸਰਦੀ ਉਸਰਦੀ ਨਿੱਕੇ ਦੀ ਵੱਖੀ ਤਕ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਵੱਡੇ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਨਿੱਕੇ ਨੇ ਵੀ ਗੱਜ ਕੇ ਕਿਹਾ 'ਓ ਕੰਧ ਉਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਨਿੱਕੇ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤਕ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਵੱਡੇ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। 'ਸਤਿਨਾਮ'। ਨਿੱਕੇ ਨੇ ਵੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ 'ਸਤਿਨਾਮ'। ਕੰਧ ਉਚੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ ਤੇ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਕੰਧ ਉਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਨਿੱਕੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤਕ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਵੱਡੇ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਏ'। ਨਿੱਕੇ ਨੇ ਕੰਧ ਬਲਿਉਂ ਔਖਾ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਏ'। ਕੰਧ ਉਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਨਿੱਕੇ ਦੇ ਸਿਰ ਟੱਪ ਗਈ। ਵੱਡੇ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ 'ਕਿਵ ਰੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲੂ'। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ

ਜਵਾਬ ਦੇ ਵਾਲਾ ਹੁਣ ਉਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲੁ... ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲੁ... (ਆਵਾਜ਼ ਉਚੀ ਕਰਕੇ) ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲੁ... ਇਹ ਝੂਠ ਦੀ ਕੰਧ ਕਿਵੇਂ ਟੁੱਟੇ? ਇਹ ਪਾਪ ਦੀ ਕੰਧ ਕਿਵੇਂ ਟੁੱਟੇ। ਤੇ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਡਰ ਗਏ ਤੇ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਤੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਬਣ ਕੇ ਛਾ ਗਈ ਤੇ ਲੋਕ ਸਹਿਮੇ ਸਹਿਮੇ ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਉਡੀਕਣ ਲਗ ਪਏ। ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲੁ, ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲੁ...

(ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਬਾਬਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਨਵਾਬ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਤੇ ਉਹਦਾ ਮੁਸ਼ੀਰ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।)

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਕਿਉਂ ਦਿਲਾਵਰ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਰਿਹਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ?

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਬਹੁਤ ਔਛਾ ਰਿਹਾ ਏ ਹਜ਼ੂਰ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਰੰਗ ਵਿਚ ਭੰਗ ਪੈ ਗਿਆ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਸੁਣਿਐ ਉਹ ਦਰਵੇਸ਼ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਬੜੀ ਖੱਪ ਪਾ ਰਿਹਾ ਏ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਹਾਂ ਹਜ਼ੂਰ, ਉਹ ਉਹੀ ਲਫਜ਼ ਦੁਹਰਾ ਰਿਹਾ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਖ਼ਰੀ ਵਾਰ ਕਹੇ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਕਿਹੜੇ ਲਫਜ਼ ?

ਮੁਸ਼ੀਰ : 'ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲੁ' ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਸਹਿਮ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਏ

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਲੋਕ ਵੀ ਬੇਵਕੂਫ਼ ਨੇ। ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਵੀ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਅਤੇ ਨੱਸਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਨੇ।

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਡੇ ਸਿਪਾਹੀ ਉਸ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਕੜ ਇਥੇ ਲੈ ਆਏ ਨੇ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਉਹਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਏ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਬਦਦੁਆ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਚਾਹੀਦੈ।

(ਮੁਸ਼ੀਰ ਸਟੇਜ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ

ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਦਰਵੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ)

ਦਰਵੇਸ਼ : ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਏ ?

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਸੁਣਿਐ ਕਿ ਤੂੰ ਬਾਗੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਏਂ। ਸਾਡੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾ ਰਿਹਾ ਏਂ।

ਦਰਵੇਸ਼ : ਮਜ਼ਾਕ ਤਾਂ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਉਡਾ ਰਹੇ ਹੋ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਕੀ ਮਤਲਬ ?

ਦਰਵੇਸ਼ : ਇਕ ਨਿਕਾ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਪੁੱਠੀ ਲਟਕ ਗਈ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਨਿਕਾ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ?

ਦਰਵੇਸ਼ : ਹਾਂ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅਮੀਰਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਮੁਸ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੁੜਾਉਣੇ ਪਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਹੋ ਗਈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਰ ਪੀੜਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਏ ?

ਦਰਵੇਸ਼ : ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਾਲਸ਼ੀਆਂ ਕੋਲ ਪੁਛੋ, ਜਿਹੜੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਤੁਹਾਡੇ ਅਮੀਰਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ, ਮੁਸ਼ੀਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਰਾ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਇਸ ਮਾਲਸ਼ ਵਿਚ ਮੁੱਕ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਪੀਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅਮੀਰਾਂ, ਵਜ਼ੀਰਾਂ, ਮੁਸ਼ੀਰਾਂ ਨਵਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਗਮਾਂ ਧਾਗੇ ਤਵੀਤ ਲੈਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਉਹ ਕਿਉਂ ?

ਦਰਵੇਸ਼ : ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਰਦ, ਮਰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਇਹ ਕੀ ਬਕਵਾਸ ਏ ?

ਦਰਵੇਸ਼ : ਇਹ ਬਕਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੱਚ ਏ, ਆਪਣੀ ਬੇਗਮ ਕੋਲੋਂ ਜਾ ਕੇ ਤਫਤੀਸ਼ ਕਰ ਲਵੋ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : (ਗੱਲ ਬਦਲਦੇ ਹੋਏ) ਤੂੰ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਢਹਿਣ ਬਾਰੇ ਕੀ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੂਕ ਰਿਹਾ ਏਂ ?

ਦਰਵੇਸ਼ : ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਧੀ ਗਲ ਏ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਹਕੂਮਤ ਵਿਚ ਜੁਲਮ ਦੀ ਇਕ ਕੰਧ ਉਸਰੇਗੀ, ਮਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੌ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਤਰੇੜਾਂ ਆਏਗੀ। ਜੁਲਮ ਦੀ ਜਦੋਂ ਇਕ ਇੱਟ ਰੱਖੀ ਜਾਏਗੀ, ਮਹਿਲ

ਦੀਆਂ ਸੌਂ ਇੱਟਾਂ ਡਿੱਗਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਔਲਾ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਟਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਏ, ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਪਰ ਇਹ ਦੀਵਾਰ ਤਾ ਬਾਗੀਆਂ ਦੀ ਤੋਬਾ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਦਿਵਾਂਦੀ ਰਹੇ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਿਹੜਾ ਸਿਰ ਚੁੱਕਦਾ ਏ। ਉਹਦਾ ਇਹ ਹਸ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਏ

ਦਰਵੇਸ਼ : ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲਗ ਰਿਹਾ ਏ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਲਗ ਰਿਹਾ ਏ ?

ਦਰਵੇਸ਼ : ਇਹ ਦੀਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈਚਾਣਨ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣ ਗਈ ਏ, ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਨੇਂ, ਲੜਦੇ ਪਏ ਨੇਂ, ਤੇ ਲੜਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਰਾਜ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਗੇ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਬਕਵਾਸ ਬੰਦ ਕਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਦਰਵੇਸ਼ : ਮੈਂ ਸੁਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਕਤ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਏ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਨ ਬਹਿਰੇ ਨੇ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਪਰ ਉਪਰ ਵਾਲਾ ਅੰਨਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਏ। ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ੁਲਮ ਕਿਉਂ ? ਕਿਉਂ ?

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚੋਂ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀ ਬੂ ਆ ਰਹੀ ਏ

ਦਰਵੇਸ਼ : ਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੇ ਦਸਤੂਰ ਨੇ, ਕਿ ਹਰ ਉਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ ਜੋ ਹਕੂਮਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਰਖਦੀ ਏ, ਪਰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਬੰਦ ਕਰੋਗੇ ਤੁਸੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਾਰੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਫੈਲ ਚੁੱਕੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਸੁਣੋ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਦਿਲਾਵਰਖਾਨ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਲੈ ਜਾਓ ਤੇ ਜੰਜੀਰ ਪਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਤਹਿਖਾਨੇ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ।

(ਦਿਲਾਵਰਖਾਨ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਏ ਪਰ ਉਹ ਕੂਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਦਰਵੇਸ਼ : ਆ ਗਿਆ, ਆ ਗਿਆ।

ਦਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ : ਓਏ ਉਹ ਵੇਖ ਮਹਿਲ ਢਹਿ ਰਹੇ ਨੇ, ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਏ, ਸਭ ਕੁਝ ਸੜ ਗਿਆ, ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੱਗ ਦੀ

ਹਨੇਰੀ ਵਧਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੌਣ ਰੋਕੇਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਔਗੋ
ਆਵੇਗਾ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸੜ ਜਾਏਗਾ।

*(ਦਿਲਾਵਰ ਦਰਵੇਸ਼ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਨੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਦੋਨੋਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ)*

ਇਕ : ਸੁਣਿਐ ਬੰਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਹਨੇਰੀ ਵਾਂਗ ਸਰਹਿੰਦ ਵਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਏ
ਦੋ : ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਹਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਏ
ਇਕ : ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹਦਾ ਜਿਸਮ ਲੋਹੇ ਦਾ ਏ
ਦੋ : ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
ਇਕ : ਗੋਲੀ ਲਗ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

(ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਮੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)

ਦਰਵੇਸ਼ : ਔਲਾ ਪਾਕ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ 'ਤੇ ਕਰਮ ਰਖੇ। ਪਹਿਲੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵੇਖਣ
ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਹੁਣ ਔਲਾ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਔਲਾ ਕਿਥੋਂ ਕਰਮ
ਰਖੇ? ਔਗ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਫੈਲ ਗਈ ਏ। ਘੋੜੇ ਹਿਨਹਿਨਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਕੁੱਤੇ
ਭੌਂਕ ਰਹੇ ਨੇ। ਅਫ਼ਸਰ ਕੁਰਸੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਨੱਸ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਹ ਮੁਨਸਿਫ਼
ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਔਲਾ ਨੂੰ
ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁੱਝਦਾ ਨਹੀਂ।

*(ਨਵਾਬ ਤੇ ਮੁਸ਼ੀਰ ਦਿਲਾਵਰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨਾਂ ਦੇ
ਹਵਾਸ ਉਡੇ ਹੋਏ ਹਨ)*

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਹੁਣ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦੀਆਂ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ ਦੇਵੋ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦੇਵੋ

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਮੇਰੀ ਮੰਨੋ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਵੋ

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਖਾਲੀ ਕਰਕੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ਕਿਥੇ ?

ਦਰਵੇਸ਼ : ਹਾਂ ਜਾਵਾਂਗੇ ਕਿਥੇ ? ਅਗਲੇ ਹੁਣ ਜਾਣ ਦੇਂਦੇ ਨੇ ?

ਗਿਚਿਓ ਨਾ ਫੜਨਗੇ ?

ਔਗ ਮਹਿਲਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਏ

ਸ਼ਾਹੀ ਮੁਰਗੇ ਬਾਂਗ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ

ਕਾਨੀਜ਼ਾਂ ਚੀਕ ਰਹੀਆਂ ਨੇ

ਬੇਗਮ ਦੀ ਹੁਣ ਚੋਲੀ ਗੁੰਮ ਏ

ਨਵਾਬ ਘਗਰੀ ਪਾ ਕੇ ਨਸ ਰਿਹਾ ਏ

ਪਰ ਨਸੇਗਾ ਕਿਥੇ ?

(ਇਕ ਤੇ ਦੋ ਫੇਰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ)

ਇਕ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਔਰਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਗਹਿਣਾ ਜ਼ਮੀਨ ਥੱਲੇ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ ਏ
ਦੋ : ਮੈਂ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੂੜੀ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ।

ਇਕ : ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ਗਈ ਏ।

ਦੋ : ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਆਫ਼ਤ ਆ ਗਈ ਏ।

ਦਰਵੇਸ਼ : ਔਹ ਤੂੜੀ ਨੂੰ ਔਗ ਲਗ ਗਈ
ਸੋਨਾ ਪਿਘਲ ਗਿਆ
ਚਾਂਦੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਈ
ਹੀਰੇ ਕੋਲਾ ਹੋ ਗਏ
ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਭੂਚਾਲ ਆ ਗਿਆ
ਦੱਬੀਆਂ ਦੌਲਤਾਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈਆਂ
ਹੁਣ ਕਿਥੇ ਲੁਕੋਵੋਗੇ

(ਇਕ ਦੋ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਨਵਾਬ ਮੁਸ਼ੀਰ ਘਬਰਾਏ ਆਏ ਨੇ)

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਹਜ਼ੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਸ਼ਕਰੀ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ ਤਰੇੜ ਆ ਗਈ ਏ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਤੇ ਮਗਰਬੀ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ ਕੀ ਖ਼ਬਰ ਏ

ਮੁਸ਼ੀਰ : ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਏ

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ : ਉਫ਼ ਖੁਦਾਇਆ ਰਹਿਮ ਕਰੀਂ, ਕਰਮ ਕਰੀਂ

(ਹਾੜਾ ਕਢਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਦਰਵੇਸ਼ : ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ, ਆਈਂ ਔਲ੍ਹਾ, ਰਹਿਮ ਕਰੀਂ, ਬੜੀ
ਤਕਲੀਫ਼ ਵਿਚ ਨੇ, ਆਜ਼ਾ... ਪਰ ਕੋਈ ਔਲ੍ਹਾ ਨਾਂ ਆਇਆ,
ਸਭ ਕੁਝ ਸੜ ਗਿਆ।

ਸਭ ਸਵਾਹ ਹੋ ਗਿਆ

ਝੂਠ ਦੇ ਮਹਿਲ

ਕੂੜ ਦੀਆਂ ਕਚੈਹਿਰੀਆਂ

ਬੇਈਮਾਨੀ ਦੇ ਥਾਣੇ

ਅਯਾਸ਼ੀ ਦੇ ਮਹਿਖਾਨੇ

ਅਤਿਆਚਾਰ ਦੇ ਬੁਚੜਖਾਨੇ

ਸਭ ਸੜ ਗਏ, ਚੁੱਪ... ਚੁੱਪ... ਚੁੱਪ

(ਦੋਨੋਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੁਰੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ)

ਦਰਵੇਸ਼ : ਕਿਧਰ ਪਧਾਰ ਰਹੇ ਹੋ ਭਲਿਓ ਲੋਕੋ ?

ਇਕ : ਕਿਧਰ ਜਾਣਾ ਏ ਬਾਬਾ ?

ਦੋ : ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ

ਦਰਵੇਸ਼ : ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ?
 ਇਕ : ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਏ
 ਦੋ : ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ ਏ
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਕਿਉਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ?
 ਇਕ : ਸਾਡੇ ਘਰ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ।
 ਦੋ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਵਜ ਗਈ
 ਇਕ : ਮੇਰਾ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਚਾ ਜੀਂਦਾ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ ।
 ਦੋ : ਮੇਰਾ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਚਾ ਕੰਧ ਖੱਲੇ ਆ ਗਿਆ ।
 ਇਕ : ਮਾਂ ਨੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਲੱਥ ਵੇਖ ਕੇ ਐਸੀ ਗਸ਼ ਖਾਧੀ ਕਿ ਉਹ ਫੇਰ ਨਾ ਉਠੀ
 ਦੋ : ਦਾਦੀ ਪੋਤਰੇ ਦੇ ਗਮ ਵਿਚ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਈ ਏ
 ਇਕ : ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਮਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ
 ਦੋ : ਪੋਤਰੇ ਦਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਔਖਾਂ ਦਾ ਨੂਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਉਸ ਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਗਸ਼ ਖਾ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਦਾਦੀ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਲਹੂ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਪੀ ਗਈ ਸੀ ।
 ਇਕ : ਕਿਹੜੀ ਮਾਂ ?
 ਦੋ : ਕਿਹੜੀ ਦਾਦੀ ?
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਉਹੀ ਮਾਂ ਜਿਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕੰਧ ਵਿਚ ਚਿਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ । ਉਹ ਦਾਦੀ ਜਿਸ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਕੰਧ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ।
 ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਵਾਬ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਏ ?
 ਇਕ : ਉਹ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਏ
 ਦੋ : ਉਹਦੀ ਬੇਗਮ ਵੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਏ
 ਇਕ : ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਬੜੇ ਬੇਰਿਹਮ ਨੇ
 ਦੋ : ਬੜੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨੇ
 ਦਰਵੇਸ਼ : ਨਹੀਂ, ਉਹ ਜ਼ਾਲਮ ਨਹੀਂ, ਕੱਲ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਸੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਦੀ, ਅੱਜ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਏ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਦੀ, ਮੇਰੇ ਲੋਕੋ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਜੇ ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨੂੰ ਤਮਾਸ਼ਾਈ ਬਣ ਕੇ ਵੇਖੋਗੇ, ਤਾਂ ਕੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਹਾਂ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ । ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟ ਪਾਲ, ਇਹ ਸਚਾਈ ਕਲ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸੀ । ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਅੱਜ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਤੋਂ ਸਰਹਿੰਦ ਤਕ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲੂ, ਇਹ ਝੂਠ ਦੀ ਕੰਧ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟੇ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਸੀ ਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨੇ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਝੂਠ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟੇ ਤੇ ਇਹਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ, ਜਿਹੜੇ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਵਾਰਸ ਹੋ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਰਸ ਹੋ।

(ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲੂ, ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲੂ, ਕਹਿੰਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਪਿਛੇ ਹਟਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਰਦਾ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ)